

سخنرانی آیت الله خامنه‌ای در جریان تخصص در بیمارستان امام رضا علیه السلام؛ مشهد، آذرماه ۱۳۵۷

چالش‌های علمای مبارز مشهد با رژیم پهلوی از مرحمتی شاه تا خدمت زیر پرچم!

✦ غلامرضا جلالی

✦ جریان روحانیت مبارز مشهد از نهضت ۴۲ شکل گرفت و با وجود فراز و فرودهای زیادی به مسیر خود ادامه داد. یکی از مشخصه‌های این جریان، اهتمام به مسائل سیاسی و پیروی از رهبری امام خمینی (ره) بود؛ آن‌ها پس از درگذشت آیت الله حکیم به طور بسیار محرمانه و در خفا، مرجعیت امام خمینی (ره) را تبلیغ می‌کردند.

سیاست‌های محمد رضا پهلوی

رژیم پهلوی با زیر نظر گرفتن فعالیت‌های حوزه علمیه مشهد، به صورت محسوس می‌کوشید زمام امور دینی شهر را از راه‌های گوناگونی مثل ممانعت از حضور روحانیت در مراکز قضایی و مراکز اداری^۱، جانشینی دانشکده الهیات به جای حوزه^۲، طرح تأسیس دانشگاه بزرگ اسلامی در مشهد^۳ و کنترل اوقاف برعهده گیرد. هدف رژیم از تأسیس دانشگاه اسلامی این بود که با جذب طلاب و دانشجویان علاقه‌مند به معارف اسلامی، دانش‌آموختگان این دانشگاه نیز مانند دانشگاه‌های دیگر، مدرکی دریافت کرده و در راستای اهداف رژیم وارد عمل شوند. رژیم می‌کوشید با تسلط به موقوفات، امور مدارس و اوضاع مالی حوزه را در

خود متحمل می‌گردند و به ارشاد و هدایت مردم می‌پردازند. مورد توجه و علاقه خاص ماست.^۴ سازمان اوقاف در آذر ۱۳۴۸ دوره آموزشی یک‌ماهه سپاه مروج دین را با حضور معاون نخست‌وزیر و رئیس سازمان اوقاف کشور در مسجد مقبل آغاز کرد. در این مراسم سرهنگ صالحی درباره وظایف خطیر مبلغان و نقش حساس این گروه در پیشرفت‌های معنوی کشور و نیز مشترکات انقلاب سفید ایران با تعالیم اسلام سخن گفت.^۵ شاه در خرداد ۱۳۵۰ سازمان اوقاف را مأمور اعزام مروجان مذهبی به منظور تعلیم دین و انجام تعالیم مذهبی کرد.^۶ برگزاری امتحان طلاب توسط آموزش و پرورش^۷، تعیین مدارج علمی طلاب،

تأیید اشتغال به تحصیل برای معافیت شرکت در خدمت زیر پرچم، کنترل اهل منبر^۸، در دست گرفتن امتحان مبلغان اعزامی به روستاها^۹ و برگزاری سمینار علوم دینی کشور در مشهد در مرداد ۱۳۴۵^{۱۰}، بخشی از سیاست‌های رژیم پهلوی درباره روحانیت و حوزه علمیه مشهد در دهه چهل بود. دست‌اندر کاران این سیاست تلاش داشتند محبوبیت علما را به هر نحوی مخدوش و آن‌ها را از مردم دور کنند؛ تا جایی که برخی از روحانی‌نمایان را به عضویت احزاب دولتی درآوردند. حزب ایران‌نویں در مشهد، شاخه‌ای برای جوانان داشت و هر از گاهی اعضای این شاخه که از روحانیون درباری بودند، جلسات حزبی نیز تشکیل می‌دادند.^{۱۱}

عبادت از علما^{۱۲}، دیدار با مراجع^{۱۳}، شرکت در تشییع جنازه و برگزاری مجالس ختم برای علما و تأسیس مسجد، بخشی دیگر از شگردهای رژیم پهلوی برای عوام‌فریبی مردم و وانمود کردن پای‌بندی مسئولان به دین و آیین بود.

دکتر منوچهر آزمون، معاون نخست‌وزیر و سرپرست سازمان اوقاف در مسافرت خود به مشهد در شهریور ۱۳۵۰، طی دیدار با آیت الله العظمی میلانی و آیت الله

✦ آیت الله مروارید از طلبه‌ها خواسته بود از گرفتن هدیه شاه و پاکت پول استناداری خودداری کنند و خود ایشان، بسته‌ای با همان کیفیت و پاکتی محتوی یک هزارریال در اختیار طلبه‌ها گذاشتند.

✦ افراد سپاه دین موظف بودند پس از چند هفته آموزش نظامی، از لباس روحانیت استفاده کنند و در دبستان‌ها، دبیرستان‌ها، مدارس عالی، دفاتر ازدواج و طلاق، واحدهای ارتش و دیگر سازمان‌های آموزشی، به ترویج و تدریس مسائل دینی بپردازند.